

Voeding en leefstijl in zorgonderwijs

Aandacht voor voeding, bewegen, overgewicht, obesitas en achterliggende oorzaken.

Aanleiding

Het is belangrijker dan ooit om leefstijl-gerelateerde ziekten te voorkomen. De helft van de volwassenen in Nederland heeft overgewicht, 14% heeft zelfs obesitas. Meer focus op preventieve zorg is daarom van belang. Artsen zijn vaak het eerste aanspreekpunt van een patiënt. Zij kunnen een belangrijke rol spelen in het signaleren en aanpakken van overgewicht en het bespreekbaar maken van voeding, bewegen, ontspanning, gedragsverandering en achterliggende factoren van overgewicht en obesitas. Op dit moment is er nog onvoldoende aandacht voor leefstijl in de opleiding geneeskunde en andere relevante opleidingen zoals verpleegkunde. Het aanbieden van kennis en vaardigheden aan toekomstige artsen om overgewicht en leefstijl te adresseren en door te verwijzen naar andere gezondheidsprofessionals bevordert de volksgezondheid.

Preventie in zorgopleidingen

Om te komen tot structurele aandacht voor preventie in zorgopleidingen is het project Overgewicht en Leefstijl in Zorgopleidingen opgezet. De Alliantie Voeding in de Zorg voert dit uit in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en werkt hierin samen met Partnerschap Overgewicht Nederland en de Hogeschool Utrecht. Er is in kaart gebracht wat de behoeften en initiatieven zijn van opleiders geneeskunde en verpleegkunde, van professionals en stakeholders en hoe veranderingen ingezet kunnen worden. Samen met opleidingen en een brede klankbordgroep is er de afgelopen vier jaar een beweging gerealiseerd die werkt aan meer aandacht in het curriculum voor leefstijl en andere bovengenoemde thema's. Hiermee sluiten we aan op de ambities in het Nationaal Preventieakkoord en het Integraal Zorgakkoord. Het grotere doel is immers om de zorg betaalbaar en toegankelijk te houden.

Materialen en methoden

- [Inventarisatie en rapportage over behoeftes en belemmeringen bij het implementeren van meer voedings- en leefstijlonderwijs.](#)
- [Leeruitkomsten en eindtermen zorgopleidingen, WO, HBO en MBO niveau](#)
- [Onderwijsmateriaal: kennisclips leefstijl en overgewicht.](#)
- [Infographic: praten over gewicht: advies voor huisartsen & andere zorgverleners.](#)
- Gemeenschappelijke opdrachten en stages studenten geneeskunde en studenten voeding en gezondheid.
- Training van docenten, faciliteren van uitwisseling ervaring en onderwijsmateriaal

Werkgroep Voeding in het Geneeskundecurriculum

De werkgroep 'Voeding in het Geneeskundecurriculum' is opgericht in 2020 om eenduidige en wetenschappelijk onderbouwde scholing op het gebied van voeding te bevorderen in geneeskunde opleidingen. In deze werkgroep werken afgevaardigden van de zeven geneeskundeopleidingen, Wageningen Universiteit, de Nederlandse Vereniging van Diëtisten, Alliantie Voeding in de Zorg en Student & Leefstijl samen. Docenten van de medische faculteiten delen ervaring in aanpassing van het curriculum en beschikbare scholing rondom voeding en leefstijl. Materialen vanuit het project Overgewicht en Leefstijl in Zorgopleidingen worden afgestemd en in pilots getoetst. We willen toe naar een situatie waarin artsen voldoende kennis beschikken over voeding en leefstijl, het leefstijlgesprek kunnen voeren en doorverwijzen naar andere (gezondheids)professionals (bijvoorbeeld diëtisten) met als doel patiënten te ondersteunen bij gedragsverandering / gezondheidsbevordering.

Figuur 1. Leden van de de werkgroep 'Voeding in het Geneeskundecurriculum'

Voor meer informatie:

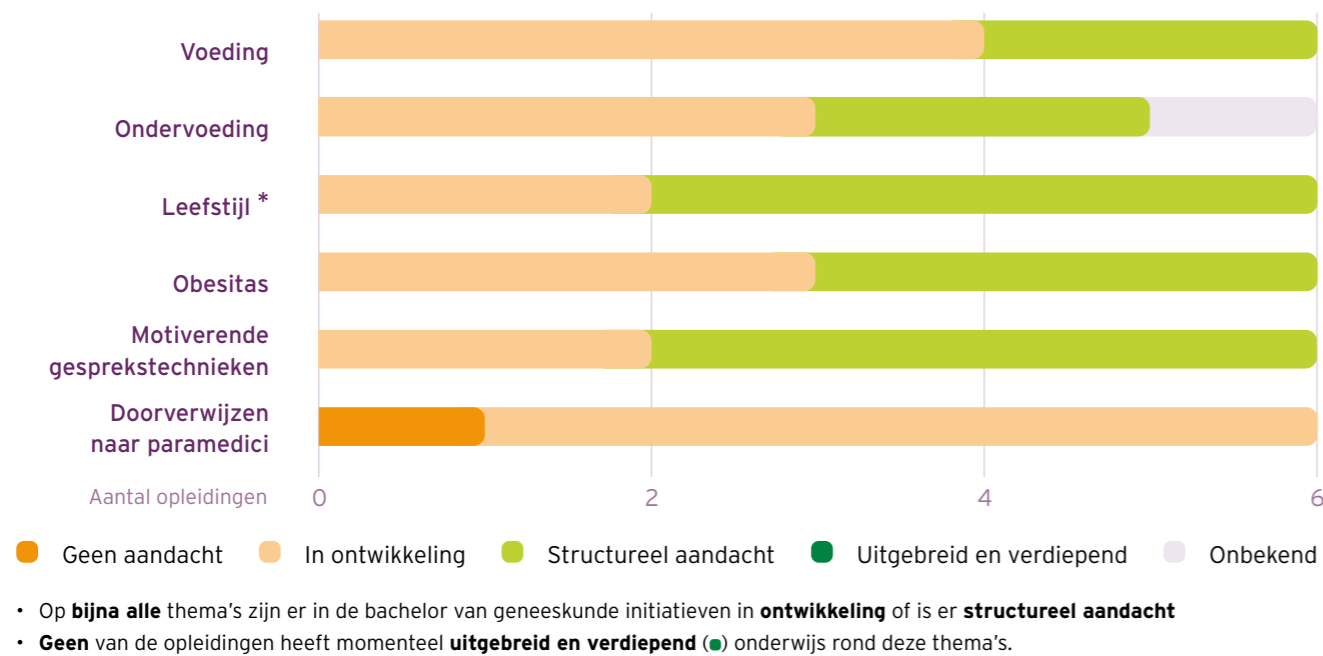

overgewicht & leefstijl in
Zorgopleidingen

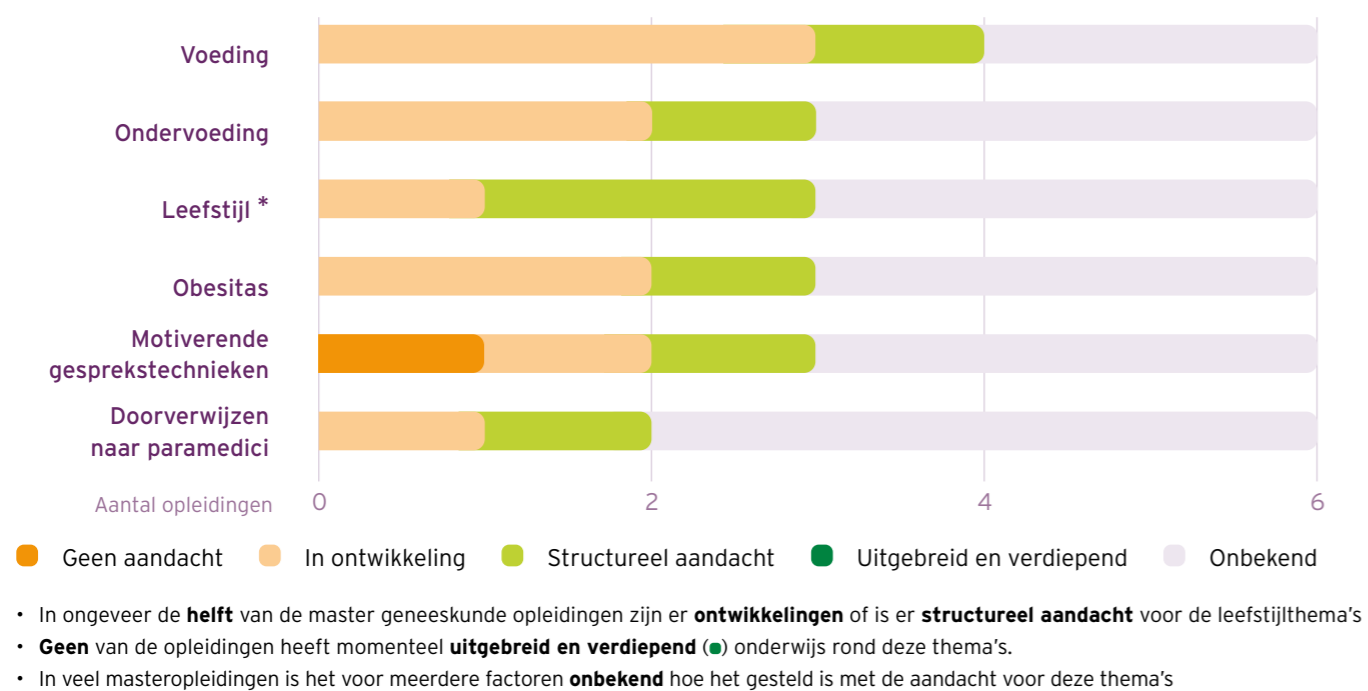
Inventarisatie

In aanvulling op de uitwisseling in de werkgroep Voeding in Geneeskundeopleidingen, is een inventarisatie uitgevoerd om ontwikkelingen en implementatie van voeding en leefstijl in het curriculum in kaart te brengen. Naast de data die zes van de zeven opleidingen hebben aangeleverd, zijn inzichten uit gesprekken en werkgroepoverleg meegenomen. Onderstaande figuren schetsen een beeld van welk onderwijs er in 2022 wordt geboden op het gebied van voeding, ondervoeding, leefstijl, obesitas, motiverende gespreksvoering en doorverwijzing. In vergelijking met 2019 zijn goede stappen gezet. Destijds bleek uit de uitvraag dat het leefstijl onderwijs zeer beperkt was. Enkele opleidingen boden extracurriculaire keuzevakken of een hoorcollege over voeding. De nadruk lag vooral op verkenning en start van lobby voor het oprichten van een werkgroep. Er zijn nu werkgroepen en de focus ligt op (door)ontwikkeling van leefstijl thema's in de opleiding.

Aandacht voor leefstijldomeinen in de Bachelor opleidingen

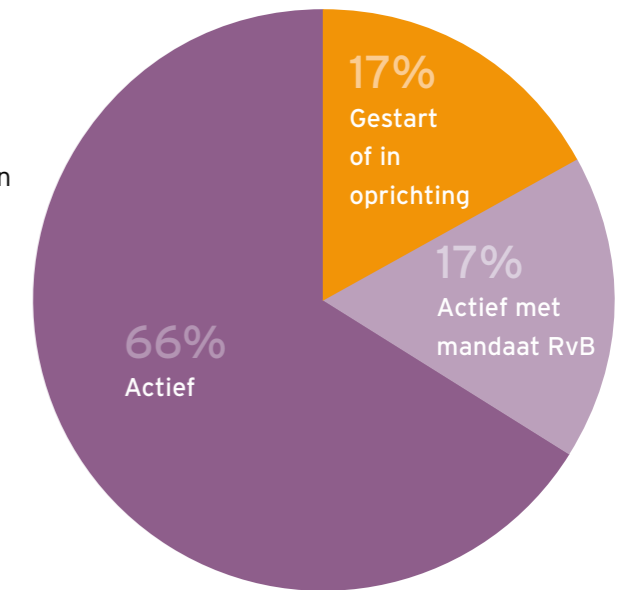
Aandacht voor leefstijldomeinen in de Master opleidingen

* De volgende onderwerpen vallen onder leefstijl: bewegen, slaap, ontspanning, stress, roken en alcohol.

Een werkgroep op de opleiding

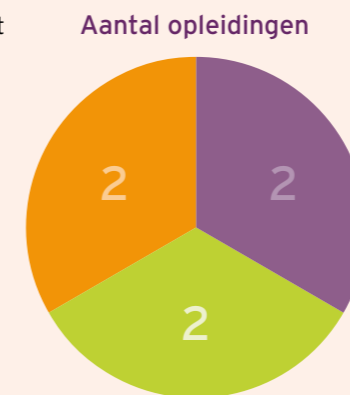
- **Alle opleidingen** zijn bezig met **een werkgroep** voor leefstijlimplementatie in de geneeskunde opleidingen
- **84%** van de opleidingen heeft een **actieve werkgroep**
- **17%** van de opleidingen heeft een werkgroep **gestart of in oprichting**
- Werkgroepen bestaan uit o.a. **docenten, studenten, onderzoekers, artsen en diëtisten**

Minor en keuzevakken

Geneeskunde opleidingen bieden vaak ruimte voor verdieping of verbreding in de vorm van een minor of keuzevakken. Er is veel verbetering mogelijk in het aanbod van leefstijl in keuzevakken.

- keuzevakken beschikbaar op het domein voeding en/of leefstijl.
- wel keuzevakken, niet op het gebied van leefstijl.
- geen informatie beschikbaar over de samenstelling van keuzevakken.

Hoe wordt het onderwijs rond leefstijl gegeven?

- Alle opleidingen bieden via **hoorcolleges** kennis over voeding en/of leefstijl
- **50%** van de opleidingen maken gebruik van **e-learning**s.
- **80%** van de opleidingen gebruiken **werkvormen** zoals werkcolleges en vaardigheidsonderwijs.
- Er zit een **grote variatie** tussen de soorten onderwijs die per opleiding wordt aangeboden.

Leefstijlonderwijs kan op verschillende manieren worden ingebed en in het overvolle geneeskunde curriculum is het lastig om vakken toe te voegen. Daarom wordt het thema vaak aangehaakt bij (hoofd)vakken. Vanuit de inventarisatie bleek dat het leefstijlonderwijs onderdeel is van met name de bachelor vakken over:

- Metabolisme / Stofwisseling
- Mechanisms of disease
- Diabetes, overgewicht en leefstijl
- Healthy aging
- Medische communicatie
- Homeostase, aanval en verdediging en beweging en stroming

Coschappen

- In vrijwel **geen** enkele opleiding is **zicht op** in hoeverre leefstijlonderwijs in de coschappen voorkomt
- Er is **nergens verdiepend of structureel** aandacht voor leefstijl.

Conclusie en aanbevelingen

Er is de afgelopen vier jaar een beweging gerealiseerd naar meer aandacht voor voeding en leefstijl in geneeskunde opleidingen. Dit sluit aan op het Raamplan Artsopleiding en de ambities in het Nationaal Preventie Akkoord, Integraal Zorg Akkoord en de Green Deal Duurzame Zorg. Er is een behoorlijk verschil tussen de opleidingen en allen benoemen de knelpunten van een vol curriculum, tekort aan kennis bij docenten en te weinig tijd voor onderwijsontwikkeling. Ook de artsen en verpleegkundigen in het werkveld signaleren de behoefte aan meer kennis om de implementatie van preventieve zorg te versnellen. Eén opleiding heeft in de bachelor structureel aandacht voor basiskennis over (onder)voeding en overgewicht, twee opleidingen voeren de eerste onderdelen voor structurele inzet door per 2023/2024, één opleiding voert pilots uit en schrijft vernieuwde visie en drie opleidingen werken aan een actieplan.

Alle opleidingen geven aan dat het onderwijs nog niet voldoet op verdieping en op vaardigheden rondom bespreekbaar maken en doorverwijzen. De komende jaren is doorontwikkeling en ondersteuning nodig om voeding, overgewicht en leefstijl structureel in leerlijnen (in bachelor en master onderwijs) in te bedden en om preventie te verankeren in het reguliere werkproces van artsen (in spe). Leefstijl raakt immers elke klinische discipline en zou daarom in de volle breedte in het onderwijs aan bod moeten komen. Afstemming met de andere initiatieven en universiteiten blijft nodig in de route naar voldoende aandacht voor leefstijl in de zorg. De werkgroep Voeding in het Geneeskundeonderwijs, Alliantie Voeding in de Zorg, PON en HU onderstrepen het belang van continuering van Overgewicht en Leefstijl in Zorgopleidingen, ondersteuning van de werkgroep en tijd en middelen om het onderwijs te optimaliseren.

Aansluiting

Nationaal Preventie Akkoord (NPA): Het voorkomen en aanpakken van overgewicht en obesitas brengt veel gezondheidswinst met zich mee. Het streven naar een gezonder Nederland is terug te zien in het Nationaal Preventieakkoord, dat in 2018 door meer dan 70 maatschappelijke organisaties is ondertekend. Dit is een belangrijke stap op weg naar een gezonder Nederland. Het Preventieakkoord heeft als speerpunt dat er in 2030 structureel aandacht komt in het zorgonderwijs voor leefstijl, gezond gewicht en het terugdringen van overgewicht en obesitas.

Raamplan Artsopleiding: Uit onderzoek onder huisartsen en co-assistenten bleek dat er behoefte is aan meer onderwijs over leefstijl en voeding. In 2020 is het nieuwe Raamplan voor de opleiding geneeskunde uitgebracht, met daarin de competenties voor de arts van de toekomst. Hierin wordt nadrukkelijk aandacht gevraagd voor onderwijs gericht op preventieve zorg. Daarnaast klinkt vanuit opleidingen en het werkveld de roep om meer aandacht te besteden aan kennis en vaardigheden om overgewicht en leefstijl te kunnen adresseren en door te verwijzen.

Integraal Zorg Akkoord (IZA): Een van de afspraken in het Integraal Zorgakkoord (IZA) is dat leefstijl vanaf 2024 in elke zorgopleiding en bijscholing (mbo, hbo, universiteit, opleiding basisarts en specialist) aan bod komt. Daarbij worden eindtermen op het gebied van leefstijl, preventie en positieve gezondheid verweven in de competenties van de opleidingen tot arts, verpleegkundige en verpleegkundig specialist. Het IZA beoogt tevens dat in 2025 leefstijl als onderdeel van de behandeling aan de orde komt.

Onze dank gaat uit naar alle betrokken organisaties

Betrokken opleidingen:

Klankbordgroep:

PON-partners werkgroep:

Deze factsheet is ontwikkeld vanuit het project Overgewicht & Leefstijl in Zorgopleidingen. Het project wordt door Alliantie Voeding in de Zorg (AVZ), Partnerschap Overgewicht Nederland (PON) en Hogeschool Utrecht (HU) uitgevoerd, in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en maakt deel uit van het Nationaal Preventieakkoord. Lees meer op www.alliantievoeding.nl.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport